

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه تاریخ و باستان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: باستان شناسی (اسلامی)

عنوان

تبیین جایگاه محوطه تاریخی ناتل بر اساس داده های باستان شناختی (۳ فصل کاوش)

استاد راهنما

دکتر رضا نوری شادمهانی

استاد مشاور

دکتر محمد اسماعیل اسمعیلی جلودار

پژوهشگر

مأده نوربخش

تابستان ۱۳۹۱

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب مائده نوربخش دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۱۰۶۸۷۹۸۰۰ در رشته باستان شناسی در تاریخ ۹۱/۴/۲۵ از پایان نامه خود تحت عنوان "تبیین جایگاه محوطه تاریخی ناتل بر اساس داده های باستان شناختی (۳ فصل کاوش)" با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: مائده نوربخش

تاریخ و امضاء

۱۳۹۱، ۱۱، ۱۷

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۱/۴/۲۵

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم مائده نوربخش از پایان نامه خود
دفاع نموده و با نمره ۱۸ بحروف *محمدتنام* و با درجه *عالی*
مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

سازمان پژوهش‌های فقهی

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و ائمه اطهار این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر احوال انسان در مظهر پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اجماع
بایگاه دانشگاه اسلامی قم، نشری، نادانان و احسانه بیات علمی و حدیثی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد می گردیم اصول زیر را در انجام
فالیست های پژوهشی در نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از حرکتی که غیر شرعی و ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شبه های غیر علمی می آید.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تمهید به اجتناب از حرکتی که جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تمهید به رواج دانش و امانت به نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تمهید به رعایت حریم با حرمت با انجام تحقیقات و رعایت جانب تعدد خودداری از حرکتی که حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نباتات) سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تمهید به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در ریشه یابی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکتی که پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت ملای و معنوی: تمهید به رعایت کامل حقوق ملای و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع علمی: تمهید به رعایت مصالح علمی و در نظر داشتن به پیشبرد توسعه کشور و کلیه مراحل پژوهش.

تقدیم

ستایش می کنم خدای را به خاطر کسانی که وجودشان همه ی وجود من است. همسر و پسر عزیزم همیشه داشتن بهترین ها به آدم غرور خاصی می دهد، من مغرورترینم چون خدا بهترین گلهای دنیا را به من داده است. دوستان دارم برای همیشه

تقدیم به همسر عزیزم امین و پسر گلم سجاد

تشکر و قدردانی

به پاس اینکه لطف خداوند شامل حالم گردیده و قشنگترین تجربه زندگی ام را به رشته تحریر در آورم و به پاس همه مهربانی های اساتید ارجمند رشته باستان شناسی جناب آقای دکتر رضا نوری شادمهانی، جناب آقای دکتر محمد اسماعیل اسمعیلی جلودار ، جناب آقای دکترامان الله یغمایی ،جناب آقای دکتر رضا مهاجری نژاد و سرکار خانم دکتر بهروزی زیباترین گل های دنیا را به آنان تقدیم می کنم و تمام ارادت و مهربانی را در سبدي پر از مهر تقدیم شما بزرگواران می نمایم و از خداوند منان بهترین ها را برای شما آرزو می کنم.

پدر و مادر عزیزم ، در میان انبوه واژه ها دنبال زیباترین واژه هستم، تا هزاران شاخه گل رز تقدیم شما دو ستاره زیبای قلبم بکنم .خدا را شاکرم که شما دو فرشته مهربان در کنارم بودید و خواهید ماند به پاس زحمت هایی که برای من کشیدید بر دستهایتان بوسه می نهم و با تمام وجود دوستتان دارم . عمرتان پربرکت و سایه شما دو فرشته خدا بر سرم مستدام باد .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه

فصل اول : کلیات طرح

۵.....	۱-۱- بیان مسئله تحقیق
۶.....	۱-۲- اهمیت موضوع تحقیق
۶.....	۱-۳- هدفهای تحقیق
۶.....	۱-۴- فرضیه های تحقیق
۷.....	۱-۵- سوالات تحقیق
۷.....	۱-۶- روش تحقیق
۸.....	۱-۷- روش گردآوری اطلاعات
۸.....	۱-۸- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۸.....	۱-۹- متغیرها و واژه های کلیدی

فصل دوم : موقعیت جغرافیایی و ویژگی های اقلیمی

۱۰.....	۲-۱- موقعیت جغرافیایی
۱۰.....	۲-۱-۱- استان مازندران
۱۱.....	۲-۱-۲- دریای مازندران

- ۱۲-۱-۲-۳- وجه تسمیه استان مازندران.....
- ۱۳-۱-۲-۴- رویان در دوران گذشته.....
- ۱۴-۱-۲-۵- رویان امروزی.....
- ۱۴-۱-۲-۶- رستمدار.....
- ۱۵-۱-۲-۷- شهرستان نور.....
- ۱۶-۱-۲-۸- وجه تسمیه شهرستان نور.....
- ۱۶-۱-۲-۹- ناتل.....
- ۱۸-۲-۲- ویژگی های اقلیمی.....
- ۱۸-۱-۲-۲- جغرافیای طبیعی و اقلیمی استان مازندران.....
- ۱۹-۲-۲-۲- نقش ارتفاعات در اقلیم استان.....
- ۲۰-۲-۲-۳- پوشش گیاهی و جنگلی استان.....
- ۲۱-۲-۲-۴- ناهمواری های نور.....
- ۲۳-۲-۲-۵- آب و هوای نور.....

فصل سوم : سیمای تاریخی ناتل

- ۲۵-۱-۳-۱- ناتل در متون تاریخی.....
- ۲۷-۲-۳-۲- کلیاتی پیرامون تاریخ ناتل.....
- ۲۹-۱-۲-۳-۱- سلسله پادوسبانان.....
- ۳۲-۱-۲-۳-۱- دوران هرج و مرج حکومت پادوسبانان.....
- ۳۳-۲-۱-۲-۳-۲- ظهور دولت صفوی و فروپاشی حکومت های محلی.....

- ۳-۲-۲- ناتل در زمان حکومت علویان طبرستان ۳۴
- ۳-۲-۳- مرعشیان و بنای واتاشان در شرق ناتل ۳۸
- ۳-۲-۳-۱- واتاشان ۳۹
- ۳-۲-۴- حکومت سلاجقه و اقتدار باوندیان ۴۰

فصل چهارم : سیمای امروزمین محوطه ناتل و آسیب شناسی آن

- ۴-۱- موقعیت امروزمین محوطه ناتل ۴۴
- ۴-۱-۱- آرامگاه شاه رضا کیا سلطان بن عمر ۴۶
- ۴-۱-۲- رودخانه شیم رود ۴۹
- ۴-۲- آسیب شناسی محوطه ۵۰
- ۴-۳- گونه شناسی و درختی و گیاهی محوطه ۵۲
- ۴-۳-۱- مقدمه ۵۳
- ۴-۳-۲- دیرزیستی درختان جنگلی ۵۵
- ۴-۳-۳- گونه های گیاهی ۵۶
- ۴-۳-۳-۱- آقطی ۵۶
- ۴-۳-۳-۲- تاج خروس ۵۶
- ۴-۳-۳-۳- تمشک ۵۶
- ۴-۳-۳-۴- چسبک ۵۷
- ۴-۳-۳-۵- چوچاخ ۵۷
- ۴-۳-۳-۶- عشقه ۵۸

۵۸ قاصدک -۷-۳-۳-۴

۵۸ گزنه -۸-۳-۳-۴

۵۹ گونه های درختی -۴-۳-۴

۵۹ آزاد -۱-۴-۳-۴

۵۹ آلوچه -۲-۴-۳-۴

۵۹ افرا -۳-۴-۳-۴

۵۹ اقاچیا -۴-۴-۳-۴

۶۰ انار -۵-۴-۳-۴

۶۰ انجیر -۶-۴-۳-۴

۶۰ انگور -۷-۴-۳-۴

۶۱ بلوط -۸-۴-۳-۴

۶۱ سپیدار -۹-۴-۳-۴

۶۲ شمشاد -۱۰-۴-۳-۴

۶۲ کنس -۱۱-۴-۳-۴

۶۲ گردو -۱۲-۴-۳-۴

۶۳ ملج -۱۳-۴-۳-۴

۶۳ ممرز -۱۴-۴-۳-۴

فصل پنجم : فعالیت های میدانی پیرامون محوطه تاریخی ناتل

۶۵ ارگ حکومتی -۱-۵

- ۶۶ ۵-۱-۱- ورودی بنا
- ۶۷ ۵-۱-۲- پلکان ورودی
- ۶۷ ۵-۱-۳- رواق شمالی
- ۶۸ ۵-۱-۴- فضای اتاق
- ۶۹ ۵-۱-۵- دیوار شرقی
- ۷۱ ۵-۱-۶- رواق شرقی
- ۷۱ ۵-۱-۷- دیوار محیطی شرقی
- ۷۱ ۵-۱-۸- فضای اتاق
- ۷۲ ۵-۱-۹- دیوار جنوبی
- ۷۲ ۵-۱-۱۰- رواق جنوبی ارگ
- ۷۳ ۵-۱-۱۱- دیوار غربی
- ۷۴ ۵-۱-۱۲- رواق غربی
- ۷۵ ۵-۱-۱۳- دیوار محیطی غربی
- ۷۵ ۵-۱-۱۴- فضای اتاق
- ۷۶ ۵-۱-۱۵- درگاه
- ۷۶ ۵-۱-۱۶- فضای اتاق
- ۷۷ ۵-۱-۱۷- برج و پیت
- ۷۸ ۵-۲- بقایای معماری شمال ارگ
- ۷۸ ۵-۲-۱- دیوار شمالی

- ۷۸ ۲-۲-۵ دیوار غربی
- ۷۹ ۳-۲-۵ دیوار جنوبی
- ۷۹ ۴-۲-۵ دیوار شرقی
- ۸۰ ۵-۲-۵ فضای داخلی
- ۸۳ ۳-۵ گمانه A
- ۸۴ ۴-۵ دروازه ورودی ارگ
- ۸۴ ۱-۴-۵ ورودی دروازه ارگ
- ۸۴ ۲-۴-۵ کف آجری
- ۸۵ ۳-۴-۵ برج نگهبانی
- ۸۶ ۴-۴-۵ حصار شمالی
- ۸۶ ۵-۴-۵ ورودی
- ۸۶ ۶-۴-۵ راهرو
- ۸۸ ۷-۴-۵ اصطبل
- ۸۸ ۸-۴-۵ کف آجری (جنوب)
- ۸۹ ۹-۴-۵ حصار شرقی
- ۹۰ ۱۰-۴-۵ اتاق نگهبانی
- ۹۲ ۵-۵ خیابان سنگ فرش
- ۹۲ ۱-۵-۵ ضلع غربی خیابان سنگ فرش
- ۹۲ ۲-۵-۵ ضلع شرقی

- ۹۶ ۵-۶- توصیف سفال ها
- ۹۶ ۵-۶-۱- نوع سفال ها
- ۹۶ ۵-۶-۲- شکل ها
- ۹۷ ۵-۶-۳- ساخت سفال ها
- ۹۷ ۵-۶-۴- تزیینات
- ۹۸ ۵-۶-۵- سفال های داخل پیت
- ۹۸ ۵-۶-۶- تقسیم بندی دوره ها بر اساس سفال و مقایسه با مکان ای دیگر

فصل ششم : نتیجه گیری و پیشنهادات

- ۱۸۵ ۶-۱- نتیجه گیری
- ۱۸۸ ۶-۲- پیشنهادات

فصل هفتم : منابع

- ۱۹۰ ۷-۱- منابع

فهرست تصاویر

عنوان	صفحه
۴-۱- نمای حصار و خندق دور شهر قبل از پاکسازی.....	۱۰۳
۴-۲- نمای حصار دور شهر	۱۰۳
۴-۳- آرامگاه شاه رضا کیا سلطان	۱۰۳
۴-۴- نمایی از گنبد آرامگاه شاه رضا کیا سلطان.....	۱۰۴
۴-۵- درب ورودی و نمایی از آرامگاه شاه رضا کیا سلطان.....	۱۰۴
۴-۶- آثار سیلاب رودخانه شیم رود.....	۱۰۴
۴-۷- آثار سیلاب رودخانه شیم رود.....	۱۰۵
۴-۸- آسیب های انسانی محوطه باستانی ناتل	۱۰۵
۴-۹- آسیب های طبیعی محوطه باستانی ناتل.....	۱۰۵
۴-۱۰- تصویرگونه گیاهی آقطی.....	۱۰۶
۴-۱۱- تصویرگونه گیاهی تاج خروس.....	۱۰۶
۴-۱۲- تصویرگونه گیاهی تمشک.....	۱۰۶
۴-۱۳- تصویرگونه گیاهی چسبک.....	۱۰۶
۴-۱۴- تصویرگونه گیاهی چوچاخ.....	۱۰۶
۴-۱۵- تصویرگونه گیاهی عشقه.....	۱۰۶
۴-۱۶- تصویرگونه گیاهی قاصدک.....	۱۰۶
۴-۱۷- تصویرگونه گیاهی گزنه.....	۱۰۶

- ۱۰۷..... ۱۸-۴ - تصویر گونه درختی آزاد
- ۱۰۷..... ۱۹-۴ - تصویر گونه درختی آلوچه
- ۱۰۷..... ۲۰-۴ - تصویر گونه درختی افرا
- ۱۰۷..... ۲۱-۴ - تصویر گونه درختی اقاچیا
- ۱۰۷..... ۲۲-۴ - تصویر گونه درختی انار
- ۱۰۷..... ۲۳-۴ - تصویر گونه درختی انجیر
- ۱۰۷..... ۲۴-۴ - تصویر گونه درختی انگور
- ۱۰۷..... ۲۵-۴ - تصویر گونه درختی بلوط
- ۱۰۸..... ۲۶-۴ - تصویر گونه درختی سپیدار
- ۱۰۸..... ۲۷-۴ - تصویر گونه درختی شمشاد
- ۱۰۸..... ۲۸-۴ - تصویر گونه درختی کنس
- ۱۰۸..... ۲۹-۴ - تصویر گونه درختی گردو
- ۱۰۸..... ۳۰-۴ - تصویر گونه درختی ملج
- ۱۰۸..... ۳۱-۴ - تصویر گونه درختی ممرز
- ۱۰۹..... ۱-۵ - تصویر بنای ارگ حکومتی
- ۱۰۹..... ۲-۵ - تصویر بنای ارگ حکومتی
- ۱۰۹..... ۳-۵ - تصویر ورودی بنا
- ۱۱۰..... ۴-۵ - دیوار شرقی راهرو ورودی
- ۱۱۰..... ۵-۵ - تصویر آویز تزئینی

- ۱۱۰ ۶-۵ - تصویر دیوار غربی پله های ورودی
- ۱۱۱ ۷-۵ - تصویر پلکان ورودی
- ۱۱۱ ۸-۵ - تصویر رواق شمالی
- ۱۱۱ ۹-۵ - تصویر دیوار جنوبی رواق شمالی
- ۱۱۲ ۱۰-۵ - تصویر دیوار رواق شمالی
- ۱۱۲ ۱۱-۵ - تصویر سازه مدور، محل قرار گرفتن ستون
- ۱۱۲ ۱۲-۵ - تصویر فضای اتاق
- ۱۱۳ ۱۳-۵ - تصویر اندود گچی سفید رنگ فضای اتاق
- ۱۱۳ ۱۴-۵ - تصویر دیوار شرقی
- ۱۱۳ ۱۵-۵ - تصویر سه لایه اندود گچی
- ۱۱۴ ۱۶-۵ - اندود قرمز و سفید رنگ در بر غربی دیوار شرقی
- ۱۱۴ ۱۷-۵ - تصویر رواق شرقی
- ۱۱۴ ۱۸-۵ - تصویر دیوار محیطی شرقی
- ۱۱۵ ۱۹-۵ - تصویر فضای اتاق
- ۱۱۵ ۲۰-۵ - تصویر دیوار جنوبی
- ۱۱۵ ۲۱-۵ - تصویر حفره داخلی دیوار جنوبی
- ۱۱۶ ۲۲-۵ - تصویر سازه آبرودر داخل دیوار جنوبی
- ۱۱۶ ۲۳-۵ - تصویر رواق جنوبی
- ۱۱۶ ۲۴-۵ - تصویر دیوار غربی ارگ

- ۱۱۷..... ۲۵-۵ - تصویرسازه آبرو در دیواره غربی.
- ۱۱۷..... ۲۶-۵ - حفره داربست
- ۱۱۷..... ۲۷-۵ - تصویر دیوار محیطی و رواق غربی.
- ۱۱۸..... ۲۸-۵ - تصویر میخ آهنی
- ۱۱۸..... ۲۹-۵ - تصویر اندود بر غربی دیوار محیطی غربی
- ۱۱۸..... ۳۰-۵ - تصویر فضای اتاق
- ۱۱۹..... ۳۱-۵ - تصویر درگاه
- ۱۱۹..... ۳۲-۵ - تصویر فضای اتاق
- ۱۱۹..... ۳۳-۵ - تصویر برج و پیت
- ۱۲۰..... ۳۴-۵ - تصویر پیت و حفره داخل آن.
- ۱۲۰..... ۳۵-۵ - تصویر اندود گچی
- ۱۲۰..... ۳۶-۵ - تصویر آجر در پیت
- ۱۲۱..... ۳۷-۵ - تصویر آجر لعابدار
- ۱۲۱..... ۳۸-۵ - تصویر دیوار شمالی
- ۱۲۱..... ۳۹-۵ - دیوار غربی
- ۱۲۲..... ۴۰-۵ - اندود گچی قرمز روی دیوار
- ۱۲۲..... ۴۱-۵ - نمای معماری دیوار جنوبی
- ۱۲۲..... ۴۲-۵ - تصویر نقاشی روی گچ
- ۱۲۳..... ۴۳-۵ - فضای داخلی

- ۱۲۳.....۴۴-۵- تصویرچاله حفاری.....
- ۱۲۳.....۴۵-۵- تصویرنمای کف.....
- ۱۲۴.....۴۶-۵- تصویرجوش کوره.....
- ۱۲۴.....۴۷-۵- تصویرجوش کوره.....
- ۱۲۴.....۴۸-۵- تصویرمعماری دیوار.....
- ۱۲۵.....۴۹-۵- تصویرنمای کف.....
- ۱۲۵.....۵۰-۵- تصویرپلکان.....
- ۱۲۵.....۵۱-۵- گمانه A.....
- ۱۲۶.....۵۲-۵- تصویردروازه ورودی ارگ.....
- ۱۲۶.....۵۳-۵- تصویردروازه ورودی ارگ.....
- ۱۲۶.....۵۴-۵- تصویرورودی دروازه ارگ.....
- ۱۲۷.....۵۵-۵- تصویرکف آجری در دو طرف ورودی.....
- ۱۲۷.....۵۶-۵- تصویرکف آجری ضلع شمالی.....
- ۱۲۷.....۵۷-۵- تصویر دیوار کف.....
- ۱۲۸.....۵۸-۵- تصویرچاله کرسی.....
- ۱۲۸.....۵۹-۵- تصویرمعماری دیوارغربی.....
- ۱۲۸.....۶۰-۵- تصویرساختار دیوار.....
- ۱۲۹.....۶۱-۵- تصویرنمای اندود بر شمالی دیوار.....
- ۱۲۹.....۶۲-۵- تصویرمعماری دیوار.....

- ۱۲۹..... ۶۳-۵- تصویر حصار شمالی
- ۱۳۰..... ۶۴-۵- تصویری از نمونه شیشه های به دست آمده
- ۱۳۰..... ۶۵-۵- تصویر بقایای کف
- ۱۳۰..... ۶۶-۵- تصویر ورودی و کف
- ۱۳۱..... ۶۷-۵- تصویر بقایای کف گچی
- ۱۳۱..... ۶۸-۵- تصویر معماری دیوار
- ۱۳۱..... ۶۹-۵- تصویر دیوار و کف
- ۱۳۲..... ۷۰-۵- تصویر معماری دیوار
- ۱۳۲..... ۷۱-۵- تصویر کف و دیوار
- ۱۳۲..... ۷۲-۵- تصویر کف
- ۱۳۳..... ۷۳-۵- تصویر کف سنگ چین
- ۱۳۳..... ۷۴-۵- تصویر میخ
- ۱۳۳..... ۷۵-۵- تصویر اجاق
- ۱۳۴..... ۷۶-۵- تصویر اصطبل
- ۱۳۴..... ۷۷-۵- تصویر کف آجر چین
- ۱۳۴..... ۷۸-۵- تصویر دیوار آجری
- ۱۳۵..... ۷۹-۵- تصویر حصار شرقی
- ۱۳۵..... ۸۰-۵- تصویر کف با ملاط گچ و گل کوبیده شده
- ۱۳۵..... ۸۱-۵- تصویر مرمت کف در سه مرحله